

Секція: *Фінанси та податкова політика*

ДУЛІК ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА

кандидат економічних наук, доцент

АЛЕКСАНДРЮК ТЕТЯНА ЮРІЇВНА

старший викладач

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпропетровськ, Україна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах складних трансформаційних процесів в економіці України, обумовлених тотальною макроекономічною кризою (фінансовою, структурною, політичною, соціальною, кон'юнктурною, конкурентною), особливо актуальною є проблема своєчасного забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень до доходної частини бюджетів держави. Вирішення цієї вкрай важливої проблеми значною мірою залежить від того наскільки ефективною буде фіскальна політика, яка покликана забезпечувати зростання бюджетних доходів держави, науково - обґрунтований підхід до їх розподілу та використання, підвищуючи тим самим ступінь публічної довіри до фіскального адміністрування та відповідати реаліям сьогодення.

Водночас окремі питання формування та реалізації сучасної фіскальної політики України залишаються актуальними та потребують подальших досліджень, оскільки цей фактор є ключовим при розв'язанні проблем, отриманих унаслідок зниження доходів бюджетів держави та нерівномірного їх розподілу.

Поряд з цим у бюджетно-податковій сфері України існують певні суперечності, що потребують нагального вирішення. Дефіцит державного бюджету протягом поточного року продовжує зростати. А у 2014 році, порівняно з 2013 роком, розмір дефіциту державного бюджету збільшився на

13,4 млрд. грн., або на 20,7% [1]. При цьому розбалансованість державного бюджету має стійкий і довготривалий характер. З одного боку, уряд декларує економічний курс на зменшення податкового тиску на економіку, а з іншого – прагне до збільшення обсягів доходів бюджетів за рахунок податкових платежів.

Загалом, аналізуючи фіскальну політику України протягом останніх років, можна стверджувати, що вона була спрямована на безумовне забезпечення виконання показників наповнення бюджетів, удосконалення адміністрування платежів та митних процедур, виявлення та руйнування схем мінімізації податкових зобов'язань, запобігання та виявлення кримінальних та інших правопорушень у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах, впровадження нових та забезпечення функціонування діючих електронних сервісів для суб'єктів господарювання тощо.

Суттєві зміни, пов'язані із забезпеченням реалізації пріоритетних напрямів фіскальної політики України з подальшого реформування податкової та митної системи, відбулися у 2015 році, зокрема в частині зменшення кількості податків і зборів (з 22 до 11) та спрощення процедури їх адміністрування, запровадження електронного адміністрування ПДВ, удосконалення системи справляння єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування з метою зменшення навантаження на фонд оплати праці та легалізації заробітної плати, оптимізації звітності, удосконалення митних процедур, переходу до якісно нової форми проведення контрольно-перевірочної роботи органів державної фіскальної служби шляхом ефективного використання існуючих баз даних і впровадження новітніх ІТ - технологій та, як результат, зменшення виїзних перевірок.

Реалізація вище зазначених пріоритетних заходів має сприяти підвищенню фіскальної ефективності податкової системи у майбутньому та стати головним чинником у забезпеченні виконання планових показників податкових надходжень та досягненню позитивних значень темпів їх приросту порівняно з попередніми роками.

Проте прагнення держави отримати якнайбільше податкових надходжень з метою забезпечення державного регулювання економіки та соціальних процесів загрожує надмірним податковим навантаженням, яке у свою чергу спричиняє до пригнічення економічного зростання, зниження рівня доходів суб'єктів економіки, звуження бази оподаткування, ухилення від оподаткування тощо. В умовах поглиблення макроекономічної кризи зростання фіскальної дії податків підсилює її негативні наслідки. Свідченням цього є конкретні статистичні показники за 2014 рік порівняно з 2013 роком.

Реальний ВВП за 2014 рік знизився на 15,2 в. п. (у постійних цінах 2010 року, до відповідного періоду 2013 року). Водночас у країнах Європейського Союзу (ЄС-28), відбулося зростання реального ВВП на 1,3 %, у країнах Єврозони – на 0,9 % [1].

Динаміка доходів, мобілізованих до всіх бюджетів держави у 2014 році, порівняно з 2011 – 2013 рр., хоча і є позитивною, проте планові їх показники не було виконано практично за усіма основними податковими джерелами надходжень (див. табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка доходів, мобілізованих до бюджетів України

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. проти 2013 р.	
					Абсолютний приріст, млрд. грн.	Темп приросту, %
Зведений бюджет, млрд. грн.	398,3	445,5	442,8	455,9	13,1	3,0
Державний бюджет,* млрд. грн.	311,8	344,7	337,6	354,8	17,	5,1
Місцеві бюджети,** млрд. грн.	86,5	100,8	105,2	101,1	-4,1	-3,9

* (без урахування міжбюджетних трансфертів)

** (без урахування міжбюджетних трансфертів)

Джерело: [1]

Виконання дохідної частини зведеного бюджету за 2014 рік становило 455,9 млрд. грн., що на 13,1 млрд. грн., або на 3,0%, більше аналогічного показника попереднього року. Річний план виконано на 93,4%. Недобір становив 32,1 млрд. грн.

Обсяг недоотриманих надходжень до Державного бюджету України становив 21,0 млрд. грн., або 5,6 % річного плану. План не було виконано за такими податковими надходженнями: податок на доходи фізичних осіб не виконано на 1,5 млрд. грн., або на 10,9 %; податок на додану вартість – на 10,9 млрд. грн., або на 7,3%; акцизний податок з вироблених в Україні товарів – на 3,8 млрд. грн., або на 12,0 %; ввізне мито – на 3,2 млрд. грн., або на 20,7%; платежі за користування надрами – на 2,2 млрд. грн., або на 10,7%.

Єдиним вагомим джерелом надходжень, за яким було зафіксовано перевиконання річного планового показника, став акцизний податок із ввезених на територію України товарів, якого надійшло на 3,8 млрд. грн., або на 30,0 %, більше, ніж було заплановано [1].

Дохідну частину місцевих бюджетів також не було виконано. Так, рівень виконання річного плану доходів, затвердженого місцевими радами, становив 90,9%. Основним чинником невиконання стало недонадходження податку на доходи фізичних осіб: за цією статтею місцеві бюджети недоотримали 4,4 млрд. грн., або 6,1 % від запланованого. Втім, ситуацію дещо пом'якшали надходження єдиного податку, які на 0,2 млрд. грн. перевищили запланований показник.

Вищезазначені характеристики бюджетного процесу в частині доходів призвели до зсувів у структурі доходів як зведеного, так і державного бюджетів. Найсуттєвішою зміною стало збільшення частки податкових надходжень (0,7 в. п. і 1,2 в. п. відповідно) і зменшення частки неподаткових надходжень (-1,2 в. п. та -2,4 в. п. відповідно).

У структурі доходів місцевих бюджетів порівняно з минулим роком спостерігається зменшення частки податкових надходжень. Втім, частка

місцевих податків і зборів продовжує зростати, за аналізований період – на 1,0 в. п. Основним чинником цього є збільшення надходжень єдиного податку.

Рівень виконання плану видатків зведеного бюджету у 2014 році знизився порівняно з 2013 роком на 2,6 в. п. і склав 88,7% при збільшенні фактичного обсягу видатків на 3,4% (на 17,2 млрд. грн.). Проте темпи зростання видатків зведеного бюджету збільшилися на 0,7 в. п. і становили 103,4%. При цьому у 2014 році, як і в 2013 році, вони менше темпів приросту ВВП, які збільшилися порівняно з 2013 роком.

Частка видатків зведеного бюджету у ВВП незначно зменшилася – до 33,4%, або на 0,4 в. п., а частка видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету зменшилася на 0,4 в. п. щодо показника 2013 року і становила 42,7%.

Видатки державного бюджету виконані у сумі 430,1 млрд. грн., що становить 93,0 % річного планового показника.

Видатки місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) порівняно з минулим роком зросли лише на 2,6% та становили 225,6 млрд. грн. [1].

Причинами такого стану є насамперед, вузькі місця законотворчості, що призводить до конфлікту інтересів між платниками податків та фіскальними органами. Разом з тим, нормативно-правова база, яка покладена в основу сучасної фіскальної політики має ряд недоліків, а саме: перелік нормативно-правових актів занадто великий, а самі акти досить складні в практичному застосуванні; законодавчі акти не завжди чітко та повністю описують норми права, що призводить до появи значної кількості підзаконних актів; недосконалість нормативно-правових актів призводить до прийняття численних доповнень.

Крім того, діяльність Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України щодо адміністрування податків і зборів, їх акумуляції в державному і місцевих бюджетах є недостатньо узгодженою та ефективною внаслідок недосконалого правового регулювання їх

взаємовідносин, відсутності цілісного інформаційного простору. Тим більше, що інформація про виконання доходної частини бюджетів стає дедалі все більш недоступною. Такі недоліки правового характеру щодо справляння податкових платежів в умовах нестабільності податкового законодавства, поглиблення кризових явищ, спаду економіки та зростання соціальної напруги, призводять до зменшення обсягу їх надходження до бюджетів усіх рівнів та зростання імовірності податкових правопорушень. Суттєві прорахунки при прийнятті чергових доповнень до Податкового кодексу тільки посилюють ці недоліки.

Отже, здійснені комплексні дослідження свідчать про те, що, не можна однозначно стверджувати про ефективне застосування державою інструментів фіскальної політики та її позитивний вплив на соціально-економічний розвиток держави і формування доходів бюджету. Наявна в Україні бюджетно-податкова система зайшла в суперечність із життєвими реаліями. Та лише посилена увага до проблем розподілу, перерозподілу і використання нової вартості створеного ВВП, обґрунтований підхід до їх вирішення здатні оптимізувати та поліпшити структуру доходної частини бюджетів, забезпечити більш стабільні надходження, вдосконалити чинну систему оподаткування. Окрім того, необхідно усвідомити, що процеси в економічному і соціальному житті як на макро-, так і на мікрорівнях розвиваються настільки швидко, що подальше зволікання з прийняттям нової парадигми фіскального адміністрування і розробленням адекватної їй системи податкових відносин як основного інструменту її впровадження ставить під загрозу темпи економічного зростання та соціальну стабільність в усій державі.

Література: 1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2015. – 77 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202014/ukr/KV_IV_2014_Monitoring_ukr.pdf